

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ВИТРАТ

Ключові слова: екологічні витрати, навколишнє середовище, організація обліку, управлінський облік, рахунки обліку.

Одним із сучасних глобальних завдань людства є максимальне обмеження шкідливого впливу на навколишнє середовище, спричинюваного людською діяльністю. Значимість цієї проблеми добре відома в науковій спільноті і не потребує додаткового коментування. Основним джерелом забруднення довкілля виступає діяльність промислово-господарських об'єктів, тому в розвинених країнах, зокрема в країнах ЄС, розроблені та діють протягом вже досить тривалого часу механізми впливу на суб'єкти господарювання з метою обмеження їх негативного впливу на навколишнє середовище та максимального впровадження природозахисних технологій. Враховуючи євроінтеграційний напрям зовнішньої політики України, який остаточно набув провідного значення після надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, питання впровадження загальноприйнятих європейських екологічних стандартів набуло особливого значення в різнопрофільних працях вітчизняних науковців, зокрема в дослідженнях фахівців з обліку. До окресленого вище питання також належить визначення особливостей організації обліку екологічних витрат.

Необхідно насамперед встановити зміст поняття «екологічні витрати». Так, Грицай О. І. та Івасюк Т. М. визначають дане поняття як «сума витрачених ресурсів для здійснення операційної та інвестиційної діяльності у сфері ресурсозбереження й охорони навколишнього природного середовища (за винятком реалізованих, знешкоджених і повторно використаних відходів), екологічні зобов'язання у вигляді екологічних платежів, інші понесені витрати і втрати через екологічно несприятливу діяльність підприємства» [1]. Колісник О.П. та Гордієнко Т.В. під екологічними витратами розуміють матеріальні, трудові і фінансові витрати підприємства, які здійснюються під час виробничого процесу та пов'язані з екологічною діяльністю і спрямовані на зменшення чи ліквідацію забруднення навколишнього середовища [2].

Можна виокремити наступні об'єктивні чинники виникнення екологічних витрат на підприємствах:

1. Державний. Держава в більшості розвинених країнах світу виступає гарантом забезпечення екологічної безпеки в межах своїх загальновизнаних кордонів. Для реалізації природоохоронної політики держава застосовує різні методологічні підходи впливу на фізичні та юридичні особи з метою обмеження здійснюваного негативного впливу на навколишнє середовище (однією з найбільш застосованих є фіскальна політика).

2. Ринковий. Сучасні тенденції абсолютизації значення суспільної відповідальності будь-якої успішної компанії перетворюють показники обсягів витрат, пов'язаних з природоохоронними заходами компанії, на важливий чинник конкурентоздатності на глобальному чи локальному ринку. Суб'єкти господарювання, які здійснюють потужний негативний вплив на довкілля, досить сильно обмежені в можливостях інвестування, можуть мати погану репутацію серед контрагентів.

Основними джерелами виникнення екологічних витрат на підприємствах є [3]:

- потреби здійснення основної діяльності (наприклад, екологічний податок за спричинені забруднення);
- додаткові витрати, пов'язані зі штрафами та санкціями у випадку порушення норм екологічного законодавства;
- добровільні внески на природоохоронні заходи та впровадження «зелених» технологій у виробництво.

Таким чином, поява екологічних витрат на багатьох підприємствах (особливо промислових) є не випадковістю, а необхідністю. Водночас облік такого класу витрат дещо ускладнений внаслідок ряду причин [3-4]:

- складність виокремлення екологічних витрат із загального обсягу витрат;

- відсутність розроблених рекомендацій державних установ щодо особливостей ведення екологічного обліку на підприємствах;

- відсутність типових форм обліку екологічних витрат;

- спроби деяких суб'єктів господарювання нелегального уникнення екологічних витрат.

Для ефективної організації обліку екологічних витрат необхідні концептуальні підходи відображення операцій, пов'язаних з екологічними витратами, на рахунках, субрахунках та аналітичних рахунках. Так, Малишкін О. І. пропонує виокремити наступні субрахунки та аналітичні рахунки для відображення операційних витрат на природоохоронну діяльність [3]:

- аналітичний рахунок 103.1 «Споруди природоохоронної діяльності» для обліку основних засобів, основне призначення яких пов'язане з природоохоронною діяльністю;

- аналітичний рахунок 152.1 «Придбання (виготовлення) споруд природоохоронної діяльності» для транзитного обліку капітальних інвестицій, пов'язаних з природоохоронною діяльністю;

- аналітичний рахунок «Запаси природоохоронної діяльності» на рахунку 20 для обліку наявних матеріалів, пов'язаних з природоохоронною діяльністю компанії;

- субрахунок 231 «Витрати природоохоронної діяльності» для обліку як операційних витрат, пов'язаних з природоохоронною діяльністю, так і екологічного податку.

У свою чергу, Лепетан І. М. пропонує обліковувати екологічні зобов'язання, які після виконання перейдуть до складу екологічних витрат, на наступних рахунках [4]:

- рахунок 64 «Розрахунки за податками і платежами» для обліку короткострокових екологічних зобов'язань, пов'язаних із законодавчо встановленим компенсуванням нанесеної шкоди довкіллю (наприклад, екологічне оподаткування);

- рахунки 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 65 «Розрахунки за страхуванням», 68 «Розрахунки за іншими операціями» для обліку короткострокових зобов'язань, пов'язаних із здійснюваною підприємством активною природоохоронною діяльністю (наприклад, закупка нових матеріалів для впровадження «зелених» технологій у виробництво);

- рахунки 5 класу для обліку довгострокових екологічних зобов'язань у розрізі їх конкретних груп.

Важливим напрямком організації обліку екологічних витрат на підприємстві є функціонування управлінського обліку в розрізі таких витрат. Потреба управлінського обліку екологічних витрат пов'язана із необхідністю їх аналізу, прогнозування, оцінки в контексті максимізації прибутку компанії. Для здійснення ефективного управлінського обліку витрат необхідна розробка внутрішніх форм звітності у розрізі екологічних витрат, методологічних підходів їх оцінки та аналізу, стратегії управління такими витратами.

Таким чином, під екологічними витратами слід розуміти витрачені відповідно до законодавства чи за власною ініціативою ресурси підприємства на потреби природоохоронних заходів. Існування таких витрат є обов'язковою умовою ефективної діяльності будь-якого сучасного підприємства, яке здійснює вплив на довкілля. Водночас, наразі підходи до обліку екологічних витрат недостатньо розроблені. Для організації обліку екологічних витрат необхідна розробка відповідних форм внутрішньої та зовнішньої звітності, визначення окремих субрахунків та аналітичних рахунків для акумулювання витрат на природоохоронні заходи, встановлення загальних методичних та технічних підходів ведення обліку у розрізі таких витрат тощо.

Список використаних джерел: 1. Грицай О. І., Івасюк Т. М. Екологічні витрати: поняття, класифікація та необхідність відображення у бухгалтерському обліку. *Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки*: збірн. матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 28 листопада 2018 р., Луцьк: СНУ ім. Лесі Українки, 2018. С. 265-267. 2. Колісник О. П., Гордієнко Т. В. Облік екологічних витрат у системі управління підприємством в умовах сталого розвитку. *Modern Economics*. 2020. № 19(2020). С. 69-75. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V19\(2020\)-12](https://doi.org/10.31521/modecon.V19(2020)-12). 3. Малишкін О. І. Аспекти організації екологічного обліку на підприємстві. *Розвиток системи обліку, аналізу та аудиту в Україні: теорія, методологія, організація*: зб. матер. XVIII Всеукр. наук. конф., 14 березня 2020 р., Київ: НАСОА, 2020. С. 70-75. 4. Лепетан І. М. Організація обліку екологічних зобов'язань. *Бухгалтерський облік, оподаткування та контроль в умовах міжнародної економічної інтеграції*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 10-11 жовтня 2019 р. Київ: НУБіП, 2019. С. 90-93.